

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ПОЛЬЩІ

В 20 –30–Х РОКАХ ХХ СТ.

В.В. Вісин, Т.М. Вісина

Луцький національний технічний університет,
visinvv@mail.ru, visinat@mail.ru

На початку 20–х років ХХ ст. розвитку господарської системи Польщі перешкоджали наслідки Першої світової війни, а саме: зруйнована економіка, нестабільність польської валюти, її девальвація тощо [1, с.228]. Головною проблемою була гіперінфляція, яка негативно відображалася на матеріальному становищі населення, створювала труднощі економічному розвитку. Оскільки Польща була державою аграрною, то реформування аграрного устрою стає одним із першочергових завдань у процесі її господарського відродження. Для піднесення ефективності сільськогосподарського виробництва та модернізації аграрної системи польський уряд з 1919 р. розпочав аграрну реформу. Щоб ефективно реформувати аграрну систему були прийняті закони про парцеляцію, про комасацію земель, про ліквідацію сервітутів. Для їх реалізації необхідно було створити дієву систему фінансування. Тому 11 січня 1924 р. був прийнятий закон про створення державної казни та проведення грошової реформи [2]. 10 червня 1921 р. був створений Державний сільськогосподарський банк Польщі [3]. У квітні 1924 р. був створений акціонерний Банк Польський [4], здійснена емісія та обмін грошових знаків [5]. Державні кредитні установи – Польський національний банк, Державний банк реконструкції, Кредитну установу малопольських міст – об'єднали в єдиний Банк національного господарства [6]. 29 червня 1924 р. вийшло розпорядження прези-

дента про грошові доходи, згідно з яким заборонялося надавати кредити з процентною ставкою більше 24 % річних [7]. 31 липня 1924 р. був прийнятий закон про використання державної казни для відродження економіки [8]. 30 грудня 1924 р. вийшло розпорядження президента про організацію гмінних ощадно-позичкових кас [9], а 13 квітня 1927 р. – про комунальні ощадкаси [10]. 17 березня 1928 р. президент затвердив закон про банківську діяльність [11]. Фінансове реформування заклало основу для успішного розвитку польської банківської системи, а також дозволило розпочати реалізацію аграрних перетворень. Грошово-кредитна політика уряду спрямовувалася на зменшення вартості кредиту і оптимального кредитування сільського господарства через регламентацію кредитного ринку. Вона здійснювалася, головним чином, двома шляхами: визначенням межі максимальної процентної ставки для приватного банківського сектору, а також утримуванням низької процентної ставки для Польського національного банку, державних та комунальних банків. Існувала постійна розбіжність між процентною ставкою державного і приватного банківського сектору. Найменшою була ставка Польського національного банку і державних та комунальних банків, вищою – приватних банків і найвищою – вільного приватного ринку. Для польської регламентованої структури кредитних ресурсів характерним було привілейоване розподілення кредитів між різними групами позичальників. Центральний банк перш за все піклувався про фіксований курс валюти, що значно обмежувало його кредитну діяльність. Державні і комунальні банки виступали простим інструментом державної економічної політики. Критерієм їх кредитної діяльності була ні прибутковість, як у приватних банках, ні забезпечення стабільності національної валюти, як у центробанку. Таким чином, у результаті урядової політики в Польщі утворилася регламентована система надання кредитних ресурсів, яка складалася з державного банківського сектору (центробанк, державні і комунальні банки) та приватних банків.

Польський національний банк як центробанк і банк-емітент виконував на грошово-кредитному ринку особливо важливу роль. Він володів засобами, за допомогою яких рішуче впливав на перебіг процесів грошово-кредитного ринку країни. Характерним для його діяльності було надання великої кількості кредитів безпосередньо окремим галузям економіки. Це дещо суперечило функції центробанку бути резервним джерелом кредитування на грошово-кредитному ринку. Однак, Польський національний банк, узгоджуючи свою політику з економічною політикою держави, мусив безпосередньо кредитувати окремі, нерентабельні, але необхідні галузі господарства. Їх кредитування здійснювалося через державні банки: Банк національного господарства і Державний сільськогосподарський банк. Через державні банки відбувалося фінансування і сільського господарства.

Банк національного господарства (БНГ) став найбільшою в державі кредитною інституцією, яка фінансувала усі сфери господарського життя. Значну частину кредитів він надавав промисловості. Однак в роки світової економічної кризи, коли знизилася кредитування Державного сільгоспбанку БНГ кредитував і землеробство. Розподіл кредитів БНГ відбувався через філії, які розташовувалися у великих містах воєводств. На Волині діяли Луцька та Рівненська філії банку, які охоплювали 11 повітів [12, с.1–3]. Луцьке відділення банку у 1929 р. видало кредитів на млинарство 130 000 зл., деревообробну промисловість – 110 000 зл., цегляну – 105 000 зл., будівельну – 20 000 зл., каменярство та будівництво доріг і мостів – 200 000 злотих [12, с.1].

Державний сільськогосподарський банк майже зовсім не надавав кредитів державним установам (органам місцевого самоврядування, державним підприємствам і держказначейству) та промисловості (за виключенням землеробської промисловості) й обмежувався фінансуванням однієї галузі економіки – сільського господарства, доповнюючи діяльність Банку національного господарства. Частка сільськогосподарських кредитів у загальному обсязі кредитів державних та комунальних банків була найбільшою (40–45%), що пояснюється не рентабельністю сільського господарства, а, насамперед, економічною політикою держави. Кредитування сільського господарства було виключно дешевим, а в умовах довготривалої кризи ще й малорентабельним, тому приватний банківський сектор унікав фінансування цієї галузі. Якщо Державний сільгоспбанк і БНГ надавали землеробські кредити через мережу землеробських фінансових установ, то приватні банки надавали свої кредити безпосередньо землеробам, переважно великим землевласникам. До того ж, сільське господарство в основному використовувало довгострокове та середньострокове кредитування, а найменше – короткострокове кредитування. Діяльність Державного сільгоспбанку активізувалася у 1926–1928 рр. У 1927 р. до трьох філій у Познані, Львові та Вільно додалися відділення у Луцьку та Кракові, а у 1928 р. – у Гданську, Пінську та Любліні. Банк фінансував парцеляцію, комасацію та меліорацію землі, адміністрував різноманітні державні програми в галузі землеробства. Провідною сферою діяльності банку було кредитування дрібних та середніх

селянських господарств. За терміном надання банк виділяв три види кредитів: короткострокові – від декількох місяців до 1 року; середньострокові – від 3 до 5 років; довгострокові – від 10 до 30 років. Так, наприклад, Луцьке відділення банку видало у 1927–1930 рр. біля 30 млн. злотих короткострокових та середньострокових кредитів [13, с.7] та довготермінових кредитів на суму біля 20 млн. злотих у золоті [14, с.5]. Головним позичальником Державного сільгоспбанку були сільськогосподарські кооперативи, а особливо землеробські кредитні кооперативи та ощадні каси. У другій половині 20-х років банк виділяв на їх фінансування більше половини кредитів. Під час світової кризи кредитування кооперації дещо зменшилося: у 1931 р. – 45,3%, у 1932 р. 43,3%, у 1933 р. – 41,2% сукупності короткострокових кредитів [15, с.226]. Територіальний розподіл кредитів Державного сільгоспбанку по воєводствах, на відміну від БНГ, був рівномірним і сталим. Це пояснюється тим, що БНГ фінансував, головним чином, промисловість і державні підприємства, а Державний сільгоспбанк – сільське господарство, яке в Польщі не було локалізоване, як промисловість, в певних регіонах країни.

Таким чином у 20–30-х роках ХХ ст. в Польщі була створена ефективна система регламентації грошово-кредитного ринку, основними елементами якої стали державні і комунальні банки. Банк національного господарства і, особливо Державний сільськогосподарський банк своєю діяльністю сприяли відродженню сільськогосподарської галузі польської держави. Як наслідок, швидкими темпами відбувалося здійснення урядової аграрної реформи, реформування відносин власності, реорганізація землеволодіння, спрямування села на капіталістичний шлях розвитку.

Список використаних джерел:

1. Kutrzeba S. Polska odrodzona 1914–1928 / S. Kutrzeba. – Krawow, 1928. – 321 s.
2. Dz. U. R. P. – 1924. – № 4. – Poz. 28. – S. 43–44. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
3. Dz. U. R. P. – 1921. – № 59. – Poz. 369. – S. 988–996. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
4. Dz. U. R. P. – 1924. – № 34. – Poz. 360. – S. 523. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
5. Dz. U. R. P. – 1924. – № 34. – Poz. 351. – S. 510–511. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
6. Dz. U. R. P. – 1924. – № 36. – Poz. 382. – S. 547–549. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
7. Dz. U. R. P. – 1924. – № 56. – Poz. 574. – S. 828–829. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
8. Dz. U. R. P. – 1924. – № 71. – Poz. 687. – S. 1026–1028. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
9. Dz. U. R. P. – 1924. – № 118. – Poz. 1059. – S. 1578–1580. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
10. Dz. U. R. P. – 1927. – № 38. – Poz. 339. – S. 451–456. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
11. Dz. U. R. P. – 1928. – № 34. – Poz. 321. – S. 675–684. – Tryb dostępu: <http://www.isap.sejm.gov.pl/pdf>. – 23. 05. 2013.
12. Державний архів Волинської області, ф. 46, оп. 1, спр. 561.
13. Комунікат Рільничого банку // Народний вісник. – 1927. – Ч. 30.
14. Що зробив Державний сільськогосподарський банк для хліборобів // Волинський господар. – 1930. – Ч. 86.
15. Władysław Malinowski. Struktura rozdziału kredytów bankowych w Polsce / Malinowski Władysław // Kwartalnik statystyczny. T. XI, zeszyt 2. 1934. – Warszawa : Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1934. – S. 189–279.